

форми організації сімейного життя, замість права на шлюб. В демократичній країні людина повинна мати право не тільки на реєстрацію шлюбу, а і на вибір інших форм організації сімейного життя, як то фактичний шлюб, одинока особа, цивільне партнерство тощо. Головне не зовнішня форма, а внутрішнє наповнення – створення комфортних сімейних відносин, дотримання, розвиток і створення нових сімейних традицій, тощо. І якщо фізична особа більш комфортно і забезпечено почувається у відносинах фактичного шлюбу чи цивільного партнерства, то законодавець не повинен обмежувати ці відносини тільки однією правовою формою.

**Ключові слова:** право на шлюб, історія розвитку права на шлюб, адаптації законодавства.

**Ключевые слова:** право на брак, история развития права на брак, адаптации законодательства.

**Key words:** right to marriage, history of development of the right to marriage, adaptation of legislation.

### **САФОНЧИК ОКСАНА ІВАНІВНА**

Національний університет «Одеська юридична академія»,  
професор кафедри цивільного права, кандидат юридичних наук, доцент

## **ОКРЕМІ АСПЕКТИ КЛАСИФІКАЦІЇ ШЛЮБНИХ ПРАВОВІДНОСИН ЗА СІМЕЙНИМ ПРАВОМ УКРАЇНИ ТА ДЕЯКИХ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН**

Категорія «члени сім'ї» віднаходить своє місце в ЦК України: «Фізична особа, особисті немайнові права якої порушено внаслідок поширення про неї та (або) членів її сім'ї недостовірної інформації, має право на відповідь, а також на спростування цієї інформації» (ст. 277 ЦК України). Фізична особа має право на підтримання зв'язків з членами своєї сім'ї та родичами незалежно від того, де вона перебуває (ч. 3 ст. 291 ЦК України) тощо.

На підставі вище наведеного, враховуючи тісно взаємопов'язані внутрішньородинні процеси, які відбуваються у сучасному суспільстві, закономірності розвитку сучасного українського суспільства на шляху до євроінтеграції, що впливає на життєдіяльність сім'ї, враховуючи залежний від складу сім'ї (способу життя та психологічного клімату сім'ї), взаємозв'язок сім'ї і суспільства, можна надати класифікацію шлюбних правовідносин, яка дасть змогу більш глибоко вивчати особливості, тенденції та закономірності соціальних процесів на рівні сім'ї.

У зв'язку з тим, що на сьогодні існує велика кількість класифікацій сімейних та шлюбних відносин і правовідносин, і кожна класифікація не має єдності та завжди розкриває велику кількість зазначених відносин, особливо у разі коли правовідносини між чоловіком та жінкою,

між батьками та дітьми і між іншими членами сім'ї перебувають на межі шлюбних та сімейних правовідносин, слід об'єднати дослідженні класифікації, та на підставі запропонованого визначення поняття «шлюбні правовідносини», що об'єднує подружні, фактичні шлюбні, релігійні шлюбні, сімейні, між батьками та дітьми, та між цивільними партнерами, відносини, пропонується шлюбні правовідносини класифікувати наступним чином:

1. Шлюбні правовідносини за кількісним складом осіб, що уклали шлюб: 1) Шлюбні правовідносини між членами кровноспорідненої сім'ї, створеної на основі укладеного шлюбу між будь-якими представниками одного покоління; 2) шлюбні правовідносини між членами сім'ї створеної на основі групового шлюбу; 3) шлюбні правовідносини між членами сім'ї створеної на основі полігамного; 4) шлюбні правовідносини створені на підставі моногамного шлюбу, тобто шлюбу укладеного між однією жінкою та одним чоловіком.

Слід звернути увагу на те, що для сучасного світу не скрізь характерна моногамія. У багатьох частинах світу збереглися форми полігамії, зокрема, поліандрія (жінка має кількох чоловіків), має місце в південно-східній Індії, Тибеті, Цейлоні, Новій Зеландії, Гавайських островах; полігінія (шлюб одного чоловіка з двома або більше дружинами), має місце в Китаї, Туреччині, Ірані, країнах Близького і Середнього Сходу.

Деякі вчені підкреслювали значення економічних факторів у визначенні суспільствах. Наприклад, у Тибету земля, що належить сім'ї, передається у спадок всім синам разом. Вона не ділиться на окремі ділянки, які дуже малі, щоб прогодувати сім'ю кожного брата. Тому брати разом використовують цю землю і мають спільну дружину.

Крім економічних факторів, важливу роль грають і інші фактори. Наприклад, полігінія вигідна для жінок у суспільствах, де багато чоловіків гине на війні. Але взагалі, вона залежить від здатності подружжя утримувати велику сім'ю і є більш характерною для заможних класів.

2. Шлюбні правовідносини за розміром сім'ї, з урахуванням моногамного шлюбу: 1) між членами бездітної сім'ї, яка складається лише з подружжя, яке не має дітей; 2) між членами малодітної сім'ї, яка складається з подружжя і одного або двох дітей; 3) між членами середньої сім'ї, яка складається з подружжя та трьох-чотирьох дітей; 4) між членами багатодітної сім'ї, яка складається з подружжя та п'яти або більше дітей.

3. Шлюбні правовідносини за структурою сім'ї: 1) між членами простої (нуклеарної) сім'ї, яка складається з дорослих батьків і дітей; 2) між членами складної (розширена, патріархальна) сім'ї, яка складається з найрізноманітніших комбінацій двох або кількох подружніх пар (дід і баба, дружина і чоловік, рідна сестра (дружини або чоловіка) з чоловіком, рідний брат (дружини або чоловіка) з дружиною). При цьому, слід звернути увагу, що шлюбні правовідносини в нуклеарній родині слід вважати важливішими, так як, погоджуючись з думками багатьох науковців, нуклеарна сім'я – є основним соціальним об'єднанням.

4. Шлюбні правовідносини за станом шлюбу (подружжя): 1) між членами повної сім'ї, яка складається з подружжя та дітей; 2) між членами неповної сім'ї, яка складається з одного з подружжя (або мати або батько) та дітей.

5. Шлюбні правовідносини за типом владних структур: 1) між членами патріархальної сім'ї, тобто сім'ї, де над іншими членами сім'ї головує чоловік (такий тип влади вважається загальноприйнятим і часто узаконеним у Таїланді, Японії, Німеччині, Ірані, Бразилії та ін); 2) між членами матріархальної сім'ї, тобто сім'ї, де над іншими членами сім'ї головує жінка (такий тип влади, незважаючи на відсутність поширення та законодавчого закріплення, є загальноприйнятим в південно-східній Індії, Цейлоні, Новій Зеландії, Швеції тощо). При цьому, зауважемо, що матріархальна сім'я, на відміну від патріархальної декларує рівність прав та обов'язків дружини та чоловіка); 3) між членами егалітарної сім'ї, тобто сім'ї, де вплив та влада розподіляються між дружиною та чоловіком рівною мірою (такий тип існує у багатьох індустріально-розвинених країнах).

6. Шлюбні правовідносини за вибором місця проживання: 1) між членами сім'ї за неолокальним місцем проживання (подружжя проживає окремо від батьків дружини та чоловіка); 2) між членами сім'ї за патрилокальним місцем проживання (подружжя проживає за місцем проживання батьків чоловіка); 3) між членами сім'ї за матриликальним місцем проживання (подружжя проживає за місцем проживання батьків дружини).

7. Шлюбні правовідносини за соціальним і майновим спадкоємством: 1) між членами матрилинеальної сім'ї (тобто у сім'ї де родовід ведеться по жіночій лінії) – майно матері стає власністю дочки, і основну підтримку молодій сім'ї робить брат дружини; 2) між членами патрилинеальної сім'ї (родовід по чоловічій лінії) – основні сімейні зв'язки існують між батьком, сином і онуком; 3) між членами двосторонньої сім'ї (родовід – рівною мірою враховуються кровні родичі з боку батька і матері).

8. Шлюбні правовідносини за видом шлюбу: 1) зареєстрований шлюб – узаконений союз чоловіка і жінки у відповідності до вимог сімейного законодавства; 2) незареєстрований шлюб тобто конкубінат (фактичні шлюбні відносини) – спільне проживання в одному домогосподарстві двох дорослих, не пов'язаних шлюбом чи родинними відносинами, не оформлений згідно з шлюбним законодавством країни.

9. Шлюбні правовідносини за традиційністю: 1) між особами, які перебувають у традиційних шлюбних відносинах, тобто між представниками різної статі чоловіком та жінкою; 2) правовідносини подібні до шлюбних між особами, які перебувають у нетрадиційних шлюбних відносинах, тобто між представниками однієї статі – цивільне партнерство.

**Ключові слова:** сімейні правовідносини, шлюбні правовідносини, шлюб.

**Ключевые слова:** семейные правоотношения, брачные правоотношения, брак.

**Key words:** family relationships, marital legal relations, marriage.